

(33.) Seminarium na Granicy

piątek, 12 czerwca 2026

10:00-10:45 Natalia Judzińska, IS PAN, BBnG: *Przestrzenie tymczasowe. Wytwarzanie granicy polsko-białoruskiej*

10:45 - 11:30 Magdalena Bubík, IS PAN: *(Nie)dziedziczenie we wspólnotach religijnych na dawnych i obecnych pograniczach, studium przypadku Piły i Liberca*

11:30 - 12:15 Jakub Bieniasz, UAM: *Przeplatające się historie: spotkania między osobami migrującymi i mieszkańcami polsko-białoruskiego pogranicza - plan badań*

12:15 - 12:45 Przerwa kawowa

12:45 - 13:45 Tomasz Kosiek, IH URz: *"Był tylko jeden kamień nasz i drugi był polski i taka była granica". O pamięci granicy w dolinie rzeki Uż*

13:45 - 14:45 przerwa obiadowa

14:45 - 15:45 Karolina Panz, IS PAN: *Przemytniczki, kurierki i meliniary - historia kobiet z pogranicza polsko-słowackiego*

15:45 - 16:15 Przerwa kawowa

16:15-17:15 Michal Korhel, IS PAN: *Haunted Forests: German Traces in the Cultural Landscape of the Former Hauerland Region in Slovakia*

17:15-19:30 Borderwalk - spacer graniczny

Wydarzenie towarzyszące: 20:00 [Wernisaż prac Mustafy Fouda w Dworku Rousseau](#)

sobota, 13 czerwca 2026

10:30 - 11:30 Joanna Zielińska-Öktem, Stowarzyszenie Contact Zone: *"Border(line) disorder". Wielowarstwowa pamięć granicy – proces wytwarzania przestrzeni pogranicza w powojennej Bośni i Hercegowinie*

kontakt: badaczenagranicy@gmail.com

11:30 - 12:00 przerwa kawowa

12:00 - 13:00 Karina Hoření, IS PAN: *Rivers and Railways - Ethnography of Czech-German Borderlands*

13:00 - 14:00 przerwa obiadowa

14:00-18:00 warsztat z zespołem SpectralRecycling: *Working with Ethnographic Postcards* (warsztat w języku angielskim)

Seminarium organizowane we współpracy z zespołem projektu „**Recycling the German Ghosts. Resettlement Cultures in Poland, Czechia and Slovakia after 1945**” (Spectral Recycling). Sfinansowane ze środków UE (ERC, Spectral Recycling, 101041946). Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej. Unia Europejska ani organ przyznający dotację nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Abstrakty:

Natalia Judzińska *Przestrzenie tymczasowe. Wytwarzanie granicy polsko-białoruskiej*

Podczas wystąpienia przedstawię historyczny zarys wytwarzania granicy polsko-białoruskiej. Przyglądać się będę poszczególnym procesom, które od września 1939 wpływały na ustanowienie granicy dokładnie w tym miejscu. Procesu wytwarzania tej przestrzeni (Lefebvre, 1991) nie postrzegam jednak jako zakończonych, o czym świadczą ciągłe przekształcenia (Judzińska, Hajdarowicz, 2026) krajobrazu granicznego (Brambilla, 2015; Brambilla & Jones, 2020; Krichker, 2021) między innymi poprzez jego uzbrojenie (De León, 2015) w zamyśle mające na celu zatrzymanie nieregularizowanej (Hameršak, 2022) migracji, a w efekcie, prowadzące do licznych doświadczeń przemocy (WAM, 2024, 2025) i śmierci osób w drodze (BDMG, b.d.). Granica polsko-białoruska jest jedną z młodszych granic w dwudziestowiecznej historii Europy. Wytyczono ją, a właściwie wytyczano formalnie pod koniec II Wojny Światowej, w latach 1944-1952, kiedy to ostatecznie przybrała kształt znany ze współczesnych map politycznych. Jeden tylko wcześniejszy jej fragment – granica na rzece Bug – była w latach 1939-1941 wojenną linią demarkacyjną między Rzeszą niemiecką a Związkiem Radzieckim. W swojej prezentacji przyglądać się będę temu pierwszemu procesowi wytyczania i wyznaczania granicy, oraz temu, w jaki sposób pojawienie się jej w tym konkretnym miejscu organizowało rzeczywistość i codzienność osób znajdujących się w jej okolicy. Wystąpienie przedstawi jedynie fragment znacznie większych badań.

Magdalena Bubík *(Nie)dziedziczenie we wspólnotach religijnych na dawnych i obecnych pograniczach, studium przypadku Piły i Liberca*

Tekst stanowi część przygotowywanej przeze mnie rozprawy doktorskiej poświęconej protestanckim przedmiotom i obiektom sakralnym na terenach post-przesiedleniowych w Czechach i Polsce. Na podstawie dwóch studiów przypadku – Liberca i Piły – przeanalizuję proces przyswajania przez miejscowych

kontakt: badaczenagranicy@gmail.com

przedmiotów oraz budynków sakralnych pozostawionych przez wysiedloną ludność niemieckojęzyczną. Liberec leży na *pohraničí*, czyli na terenach historycznie zamieszkiwanych przez ludność niemieckojęzyczną, natomiast Piła – chociaż obecnie leży w głębi kraju – przez wieki była polsko-niemieckim pograniczem. W trakcie wystąpienia zastanowię się, na jakich warunkach proces przyswojenia jest w ogóle możliwy, oraz jakie różnice wynikają z odmiennego kontekstu państwowego. Przedstawię również przebieg tego procesu, a także spróbuję odpowiedzieć na pytanie, czy wpływa on wyłącznie na osoby dokonujące przyswojenia, czy też oddziałuje na same przyswajane obiekty, nadając im nowe znaczenia i funkcje.

Jakub Bieniasz *Przeplatające się historie: spotkania między osobami migrującymi i mieszkańcami polsko-białoruskiego pogranicza - plan badań*

Podczas wystąpienia chcę zaprezentować plan badań etnograficznych do pracy magisterskiej, które będę prowadził od lipca do września w miejscowościach przygranicznych w okolicach Białowieży, Narewki i Siemianówki. W moich badaniach chcę skupić się na spotkaniach między osobami migrującymi i mieszkańcami pogranicza. Mimo tego, że granica działa jako narzędzie do reprodukcji urasowionych podziałów, jednocześnie funkcjonowanie nieuregulowanego szlaku migracyjnego stwarza możliwości spotkań, do których prawdopodobnie nie doszłoby, gdyby mobilność urasowionych osób nie była strukturalnie ograniczana. Te nieplanowane spotkania stanowią dla mnie punkt wyjścia do zadania pytania w jaki sposób lokalne historie przeplatają się z historiami niesionymi przez osoby migrujące. Czy pamięć o bieżącej, Zagładzie, dyskryminacji białoruskiej mniejszości może podważyć dominujące dyskursy przedstawiające osoby migrujące jako zagrożenie? Jak pamięć o kolonialnych okupacjach i doświadczenie ich współczesnych form wpływa na postrzeganie pogranicza? Czy mimo braku wspólnej historii, doświadczeń i języka możliwe jest wzajemne zrozumienie? Jakie strukturalne uwarunkowania wpływają na przebieg spotkań przy granicy? Jaką rolę w spotkaniach odgrywają przekonania o rasie i płci?

Myślenie o spotkaniach osadza granicę w temporalności przeplatających się historii i zwraca uwagę na to, w jaki sposób reżim graniczny jest postrzegany przez grupy najbardziej wykluczone z procesów tworzenia dyskursów o sytuacji na granicy. Temporalność spotkania odróżnia się od dominującej w badaniach nad granicami temporalności kryzysu. Spotkanie pozwala na przedstawienie reżimu granicznego nie jako tymczasowego kryzysu wymagającego doraźnych rozwiązań, ale jako przejawu systemu opresji zakorzenionego w historii kolonializmu, kapitalizmu i nacjonalizmu. Moje badania mają na celu eksplorację pytania o to, jakie możliwości stawienia oporu reżimowi granicznemu wynikają z temporalności spotkania.

Tomasz Kosiek *"Był tylko jeden kamień nasz i drugi był polski i taka była granica". O pamięci granicy w dolinie rzeki Uż*

W wystąpieniu analizuje pamięć przemian granic państwowych przebiegających głównym grzbietem Karpat w okolicy współczesnego trójstyku granic Polski, Słowacji i Ukrainy oraz ich wpływ na życie lokalnych społeczności. Na podstawie etnograficznych badań terenowych w dolinie rzeki Uż zarysuję, jak zmieniające się granice kształtowały codzienność i relacje społeczne wokół powstającej i zmieniającej się granicy. W wystąpieniu wskażę na sprawczość lokalnych społeczności w adaptacji do nowych warunków oraz znaczenie pamięci i doświadczeń pogranicza w refleksji nad dynamiką granic.

Karolina Panz *Przemytniczki, kurierki i meliniary - historia kobiet z pogranicza polsko-słowackiego*

W swoim wystąpieniu chcę opowiedzieć o kilku kobietach z pogranicza polsko-słowackiego przekraczających granice w latach 1918-1949 w wymiarze dosłownym ale i symbolicznym. Co łączy i co dzieli przemytniczki, kurierki i meliniary? Jak wyglądała ich rzeczywistość przed wojną? Jakie były ich losy w czasie okupacji i tuż po niej? W jaki sposób pisano o przemytniczkach w różnorodnych źródłach i w jaki sposób one same opisywały swoją działalność. Prezentowane materiały są efektem badań prowadzonych w ramach mojego projektu NCN "Oblicza przemytu na pograniczu polsko-słowackim w latach 1918-1949".

Michal Korhel *Haunted Forests: German Traces in the Cultural Landscape of the Former Hauerland Region in Slovakia*

This presentation examines the German traces that remain in the cultural landscape of the former Hauerland region, with a particular focus on the area around Handlová, a small town in central Slovakia. Drawing on ethnographic interviews, it explores how forests, landscape features, and local memories preserve the legacy of communities that largely disappeared after the Second World War. The presentation combines approaches from memory studies and hauntology to investigate how absent populations continue to shape the present through material remains, cultural practices, and remembered histories. By linking local legends, landscape transformation, and processes of remembrance, it argues that the former German presence persists as a form of “haunting” within both the landscape and collective memory.

Joanna Zielińska-Öktem *"Border(line) disorder". Wielowarstwowa pamięć granicy – proces wytwarzania przestrzeni pogranicza w powojennej Bośni i Hercegowinie*

W projekcie "border(line) disorder" analizuję funkcjonowanie linii rozgraniczenia w Bośni i Hercegowinie (IEBL, Inter-Entity Boundary Line / Međuentitetska linija razgraničenja), ustanowionej na mocy porozumienia pokojowego z Dayton (1995), która dzieli Bośnię na Federację Bośni i Hercegowiny (zamieszkałą głównie przez Boszniaków i bośniackich Chorwatów) oraz Republikę Serbską (zdominowaną przez bośniackich Serbów). Linia ta przebiega również przez obszar Sarajewa, wyznaczając granicę pomiędzy Sarajewem a Wschodnim Sarajewem.

IEBL interesuje mnie nie tylko jako administracyjna granica terytorialna, lecz przede wszystkim jako przestrzeń pamięci i miejsce nieustannego negocjowania znaczeń. Linia rozgraniczenia funkcjonuje jako materialny i symboliczny ślad wojny, kształtując odmienne polityki pamięci, narracje tożsamościowe oraz codzienne doświadczenia mieszkańców po obu jej stronach. Jednocześnie ujawnia procesy wymazywania, reinterpretowania i instrumentalizacji przeszłości, które wpływają na współczesne relacje społeczne oraz sposoby zamieszkiwania miasta.

Projekt opiera się na badaniach archiwalnych, wywiadach oraz site-specific video dokumentujących kluczowe miejsca położone wzdłuż linii rozgraniczenia w Sarajewie i Wschodnim Sarajewie, m.in. Park Vraca, Zlatište czy tor bobslejowy z Zimowych Igrzysk Olimpijskich w 1984 roku. Są to przestrzenie, które niegdyś pełniły funkcje integrujące, a dziś często pozostają opuszczone, marginalizowane lub poddawane procesom komercjalizacji i prywatyzacji. Zestawienie archiwalnych materiałów wideo ze współczesnymi nagraniami tworzy wizualny dialog między przeszłością a teraźniejszością, podczas gdy osobiste świadectwa pozwalają uchwycić napięcia pomiędzy pamięcią zbiorową a indywidualnym doświadczeniem granicy.

Odwołując się do koncepcji „miejsca jako asamblażu” (Kim Dovey), interpretuję wybrane lokalizacje jako wielowarstwowe przestrzenie współtworzone przez pamięć, ideologię, ekonomię oraz codzienne praktyki społeczne. Miejsca te służą jako soczewki, przez które można dostrzec trwałe skutki przemian politycznych, społecznych i gospodarczych w powojennej Bośni — wywłaszczenie ziemi przez zagraniczny kapitał, procesy prywatyzacyjne oraz ciągłą symboliczną walkę prowadzoną przez lokalne elity polityczne.

W proponowanym wystąpieniu chciałabym przedstawić IEBL jako szczególny przykład granicy funkcjonującej nie tylko jako geopolityczna linia podziału, lecz także jako przestrzeń „pomiędzy”, w której historia, tożsamość i pamięć pozostają w stanie ciągłej negocjacji.

Karina Hoření *Rivers and Railways - Ethnography of Czech-German Borderlands*

Through several ethnographic glimpses, this presentation focuses on the relationship to formerly German heritage in contemporary Czech borderlands. Situated at the intersection of the Czech, German, and Polish borders, the region of Frýdlantský výběžek, or “the outcrop of Frýdlant,” exemplifies both Czech stereotypes regarding marginalized borderlands and the imagination of Europe. The ethnographic research

focuses on the past and relationships to the past, i.e., the displacement of Czechoslovak Germans, their dispossession, and subsequent resettlement, while also addressing current challenges in Czech society such as deindustrialization and increasing disparities between central and peripheral regions. To illustrate these phenomena and provide an atlas of spaces reflecting the research findings, both the methodology and the presentation utilize environmental landmarks as analytical frameworks: river, railway, and mine.

Karolina Ćwiek-Rogalska, Karina Hoření, Michal Korhel, Magdalena Bubík *Working with Ethnographic Postcards*

How can photographs serve as both a medium for sharing personal ethnological experiences and a tool for uncovering the lingering presence of history in post-displacement landscapes? In this collaborative analytical workshop, participants will explore not only Polish-Belarusian borderland but also the concept of ethnological postcards and their usefulness in individual and collective practices.

The workshop is based on our team's practice of sharing weekly ethnological "postcards"—photos with commentary—from the haunted regions and the legacies of forced displacements in post-1945 Central Europe, using the method by Dányi, Suchmann, and Watts (2021) to foster communication and cohesion. In the proposed workshop, scholars will produce and analyze collected "postcards"—bringing their own experiences and knowledge to discuss concepts of haunted landscapes, how history can remain visible even after many years, and how ethnologists can share or shape these concepts visually.